

»**JEZIKOVNI INKUBATOR**«: **CLIL OB PETKIH POPOLDAN** / prof. dr. Alja Lipavc Oštir / Filozofska fakulteta (UM) / dr. Tina Rajšp / Pedagoška fakulteta (UM) / doc. dr. Saša Jazbec / Filozofska fakulteta (UM)

Kar pogosto lahko slišimo učiteljice tujih jezikov, ki potarnajo, da otroci v prvi polovici osnovne šole nimajo dovolj koncentracije, da so nemirni pri pouku in da pri pouku tujega jezika preprosto ne zdržijo dlje časa in da je zato najboljše pripraviti krajše učne enote, npr. po 20–25 minut. Menimo, da temu ni nujno tako.

Prepričane smo, da je možno tuji jezik pod določenimi pogoji poučevati tudi v daljših učnih enotah in da se ob tem otroci zelo zabavajo in njihove koncentracije ne zmanjka. To smo pokazali letošnjo pomlad na popoldanskih delavnicah, ki sta jih organizirala skupaj Oddelek za germanistiko Filozofske fakultete Maribor in Zveza prijateljev mladine Maribor (ZPM), k sodelovanju pa smo pritegnili didaktičarko predmeta spoznavanje okolja z Oddelka za razredni pouk Pedagoške fakultete v Mariboru. Kaj smo počeli?

Jezikovni inkubator

S ciljem, da bi imeli študenti programa »Nemščina kot tuji jezik« razen praktikumov, ki jih predpisuje študijski program, še dodatne možnosti za praktično delo, pri čemer bi preizkušali in spoznavali za njih nov pristop učenja tujih jezikov – metodo CLIL (Content and Language Integrated Learning), smo skupaj z ZPM od zimskih počitnic naprej organizirali petkove delavnice (od 17h do 19h) za otroke v starosti od 6 do 10 let, kar smo poimenovali 'Jezikovni inkubator'. Ime nam pove, da v inkubatorju kar najbolj skrbimo za otroke in da se ukvarjamo z jezikom. Da lepo skrbimo za otroke, nam povejo že številke: otroke smo razdelili v dve skupini (po 12 in po 17 otrok), za vsako skupino so vedno skrbele 4 učiteljice oz. študentke.

V 'jezikovnem inkubatorju' pridobivamo jezikovne spretnosti, pri tem pa kar najbolj skrbimo za otroke.

V Jezikovnem inkubatorju pridobivamo jezikovne spretnosti iz nemškega jezika, ker pa vemo, da je pridobivanje jezika najuspešnejše, če se kar najbolj približano

naravnemu usvajanju jezika, uporabljamo metodo CLIL. CLIL poznamo pod veliko imeni (jezikovna kopel, Sprachbad, imerzija, immersion, bilingvalni pouk, dvojezični pouk, pouk nejezikovnih predmetov v tujem jeziku ...) in najdemo ga v veliko različnih oblikah. Če bi hoteli povedati, kaj vse te oblike združuje oz. kdaj govorimo o CLIL-u, potem lahko zapišemo, da izvajamo CLIL takrat, kadar v ospredje postavljamo nejezikovne cilje, jezik pa funkcionira kot medij pouka.

CLIL izvajamo takrat, kadar v ospredje postavljamo nejezikovne cilje, jezik pa funkcionira kot medij pouka.

Preprost primer: v drugem razredu OŠ določene vsebine npr. pri matematiki ali spoznavanju okolja izvedemo v tujem jeziku, pri čemer v prvi vrsti ne poučujemo tujega jezika, ampak v ospredje postavimo npr. matematične cilje. Jezik je medij pouka in njegovo usvajanje poteka na pretežno intuitivni ravni, kar ga približuje usvajanju prvega jezika. CLIL velja za najuspešnejšo metodo učenja tujih jezikov, v kakšni obliki pa bo izvajan, je odvisno od odločitev posameznega učitelja, šole, pa tudi jezikovne in šolske politike v neki državi. V Sloveniji poznamo CLIL na narodnostno mešanem območju v Prekmurju že desetletja, drugje poznamo samo posamezne projekte¹. Seveda je uspeh metode največji takrat, ko učence v celoti potopimo v tuji jezik (tako imenovana popolna imerzija) in te oblike CLIL-a se poslužujemo v Jezikovnem inkubatorju. Kako torej poučujemo?

¹ Več o situaciji v Sloveniji glej Lipavc Oštir, Jazbec (2009) in Lipavc Oštir/Jazbec (2010) ter Jazbec, Lipavc Oštir (2010) in drugo literaturo.

CLIL velja za najuspešnejšo metodo učenja tujih jezikov.

Nejezikovne teme v nemščini

Kot predvideva izvajanje metode popolne imerzije kot oblike CLIL-a, učiteljice dosledno uporabljajo izključno nemški jezik. V skupini so otroci z nekaj predznanja nemščine, pa tudi takšni, ki nimajo nobenega ali pa samo skromno znanje nemščine. Učiteljice vedo, da bodo tudi otroci brez predznanja v kontekstih, situacijah razumeli, kaj se dogaja, kaj naj počnejo, da bodo ravno tako iskali

odgovore na vprašanja. Navsezadnje, kdo pa nam je tolmačil in v kateri jezik, ko smo bili majhni in smo usvajali naš prvi jezik? Vendar pa je zavedanje o tem, da otroci nimajo predznanja iz nemščine, dejstvo, ki ga učiteljice seveda morajo upoštevati. To pomeni, da se parafrazirajo, da kaj ponovijo in predvsem da ponazarjajo.

Primer s prve delavnice z naslovom *Sejemo ali sadimo?* Po kratkem uvodnem ogledu slikovnega materiala, ki otroke pelje v svet pomladi in cvetja, se učiteljici »po nerodnosti« prevrne lonček s posajeno narciso in skupaj z otroki si ogledujejo, kaj je v zemlji. Seveda najdejo gomolj narcise. Učiteljica gomolj spet posadi v lonček in ob tem pove, da sadi. Nato jim pokaže posajeno krešo in poskuša od otrok izvedeti, kaj je tam v zemlji. Opazijo razliko in učiteljica vzame nekaj zemlje, seme kreše in pokaže, kako posejati krešo. Temu sledi delo na postajah, na katerih otroci sadijo in sejejo. Posamezne učiteljice z njimi ob delu govorijo, vendar nikakor ciljno ne ponavljajo stavkov, v katerih bi ubesedovale sajenje

in sejanje. Otroci skupaj z opazovanjem in predvsem preizkušanjem postopka sajenja in sejanja mimogrede usvajajo tudi oba pojma v nemščini. In ne samo ta dva pojma, usvajajo tudi druge, ki se v sobesedilu pojavljajo. Torej smo praktični in konkretni.

Znanost opaža, da pri dosledni uporabi metode CLIL učenci neko določeno obdobje jezik sprejemajo, ga razumejo, osmišljajo pojme, a še ne producirajo tako hitro. V našem primeru sajenja in sejanja učiteljice ne zahtevajo od otrok, da ponavljajo določene besede ali stavke, kar je običajen pristop pri klasičnem učenju tujega jezika, ampak poskrbijo za to, da je dovolj jezikovnega vnosa, da torej same veliko govorijo, sam jezikovni vnos se pri tem skladišči, tudi če otrokom ničesar ni potrebno ponavljati. Opažali smo, da so bili nekateri otroci že kar kmalu produktivni, kar pa je odvisno od predznanja in od tega, če se jim je zdelo smiselno, da nekaj vprašajo, pripomnijo, odreagirajo. Otroci se torej odzivajo glede na kontekst in ne zaradi tega, ker jih je učiteljica z zahtevo po ponavljanju prisilila v jezikovno produkcijo.

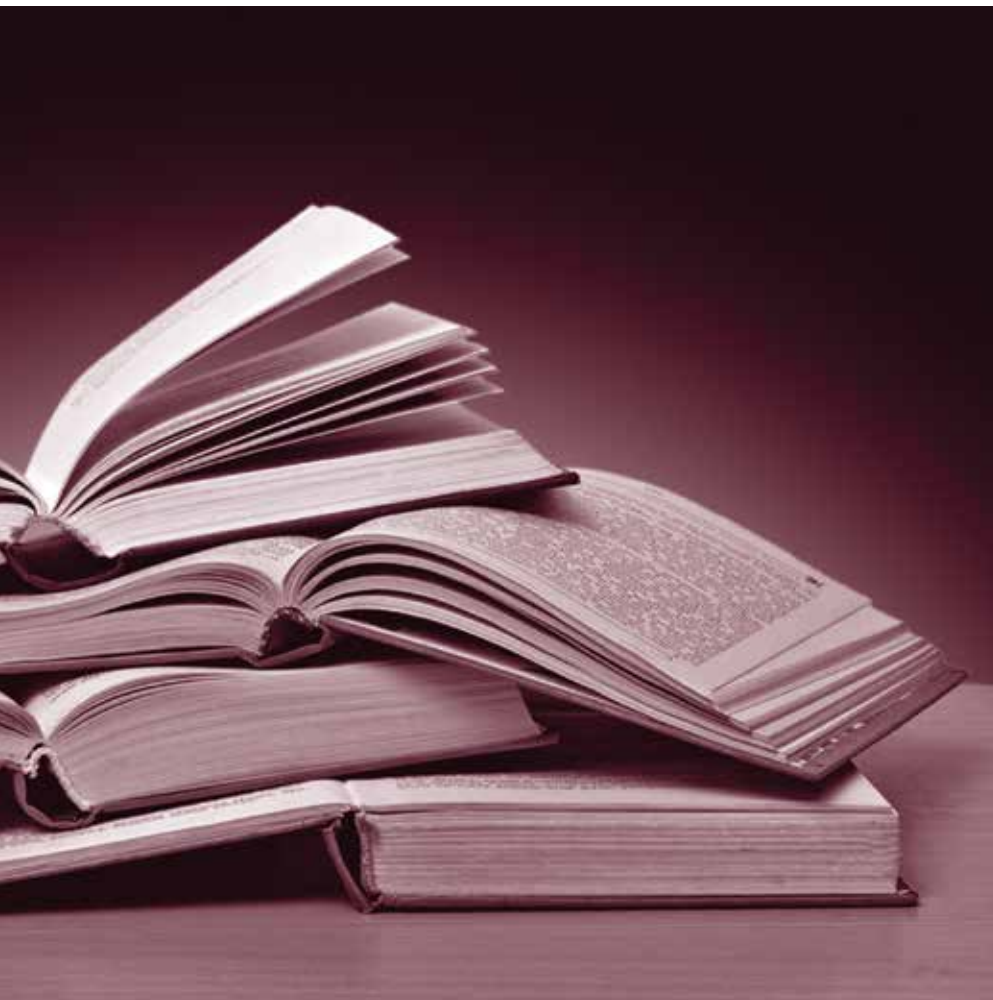
Ko je jezikovno znanje uskladiščeno v možganih in se po tako imenovani »tihu fazi« začne produkcija, so vsi, predvsem starši, presenečeni, kako njihov otrok naenkrat od nekod toliko zna.

Ko je jezikovno znanje uskladiščeno v možganih in se po tako imenovani »tihu fazi« začne produkcija, so vsi, predvsem starši, presenečeni, kako njihov otrok naenkrat od nekod toliko zna. V tem je čar naravnega usvajanja jezikov in v tem se mu CLIL približuje.

Naj dopolnimo še z izkušnjami iz vrtca Manka Golarja v Radgoni, kjer že nekaj let izvajajo prave zamenjave vzgojiteljic. Le-te potekajo tako, da en dopoldan v tednu vzgojiteljica iz avstrijskega vrtca preživi čas aktivnosti v slovenskem vrtcu, slovenska pa na avstrijski strani meje. Ko gostuje avstrijska vzgojiteljica, ki govori seveda samo nemško, saj slovensko ne zna, delo poteka po koticčkih oz. tri vzgojiteljice izvajajo tri različne dejavnosti vsaka v svojem delu igralnice. Opazno je, da se otroci, ki lahko koticčke svobodno izbirajo, ne odločajo glede na jezik, ampak glede na dejavnost, ki jim je všeč. Torej jezik zanje ni ovira, pač pa izbor pogojuje vsebina.

Vsebine naših delavnic izbiramo v veliki meri glede na vsebine predmeta spoznavanje okolja v drugem in tretjem razredu osnovne šole. Seveda vsebine dopolnjujemo, nadgrajujemo, povezujemo, interpretiramo. Nekatere vsebine so otrokom poznane, nekaterih se spomnijo, spet drugih ne, nekatere so zanje povsem nove. Pouk je problemsko zasnovan in veliko eksperimentiramo, preizkušamo. Razen vsebin spoznavanja okolja se lotevamo tudi splošnejših tem in področij gibanja ter glasbe.

Primeri tém: sajenje/sejanje, eksperimenti z vodo, spoznajmo Afriko (kulinarično, glasbeno, zemljepisno, živali), naredimo cirkus, nakupujemo in kuhajmo skupaj, naredimo si čokolado, polstimo pomladni nakit idr. Ker

otroci obiskujejo različne razrede osnovne šole, ne izbiramo matematičnih tem.

Za tuje jezika velja: več vnosa – več iznosa!

Za delo po metodi CLIL se morajo učiteljice in učitelji seveda posebej izobraziti. Kadar gre za učiteljice tujih jezikov, jim je treba posebej pojasniti, da jezika ne bodo učile eksplicitno, ampak da so v osredju nejezikovne teme. Med izobraževanjem na Oddelku za germanistiko Filozofske fakultete Univerze v Mariboru posvečamo pri predmetih specialne didaktike veliko pozornosti temu, da učitelji dosledno uporabljajo samo tuji jezik, da se torej ne tolmačijo v slovenščino ali pa celo kar govorijo v slovenščini. Za tuje jezika velja: več vnosa – več iznosa! Torej več bodo učenci slišali, več in hitreje bodo samostojno producirali, s tem ne mislimo papagajskega ponavljanja, ampak jezikovno rabo, kot jo predvidevajo cilji usvajanja tujega jezika. Med pripravo učiteljic na izvajanje CLIL-a je pomembno tudi uzaveščanje, na kakšen

način bodo učenci usvajali slovnične strukture. Tradicionalno gledanje, da je treba slovnico obravnavati v vseh starostih približno enako, je že zdavnaj preživeto. Otroci v Jezikovnem inkubatorju so v starosti zgodnjega učenja, kar pomeni, da se učijo podobno naravnemu usvajanju jezikov, učijo se celostno in intuitivno. To je treba upoštevati tudi pri načrtovanju delavnic. Vendar pa to seveda ne pomeni, da otroci v Jezikovnem inkubatorju slovničnih struktur ne usvajajo. Kako usvajajo slovnične zgradbe?

Nekatere starše je včasih pri metodi CLIL strah, da se njihovi otroci ne bodo naučili slovnice ...

Usvajanje slovničnih zgradb

Nekatere starše je včasih pri metodi CLIL strah, da se njihovi otroci ne bodo naučili slovnice, da torej ne bodo znali govoriti slovnično pravilno, ker jih slovnice eksplicitno ne

učimo. Najprej jim moramo pojasniti, da se tudi slovnice slovenščine niso učili, saj nihče ne reče dvoletnemu otroku: »To je miza, tista miza, ženski spol.« Iz tega izhajamo tudi pri CLIL-u. Za vsako učno enoto seveda lahko določimo cilje, ki se nanašajo na nejezikovni predmet, vendar pa lahko kot učitelji nemščine za vsako učno enoto predvidimo tudi jezikovne aspekte (receptcija in produkcija jezika, besedišče, določena področja slovnice), čeprav slednji ne bodo v ospredju, saj je jezik medij in ne cilj. V bistvu torej lahko predvidimo tudi jezikovne cilje.

Če se slovnice ne učimo eksplicitno, kako jo torej otroci usvajajo? Otroci slišijo določene strukture, ne da bi jih kdo pojasnjeval ali ciljno uporabljali, ampak je raba vezana na kontekst. Strukture ponotranjijo ob zadostnem vnosu (če jih slišijo samo enkrat, jih še ne morejo ponotranjiti) in ko jih uporabljajo sami, jih ne uporabljajo zaradi tega, ker neko določeno strukturo z njimi vadimo, ampak ker je pri določeni aktivnosti potrebna, torej spet v kontekstu. To zadeva vse slovnične strukture.

Primer: pri veliko dejavnostih se uporablja predmet v tožilniku, ker ga zahtevajo

prehodni glagoli. Pri CLIL-u ne bomo problematizirali težilniškega predmeta in tudi ne bomo učencev učili, naj si zapomnijo oblike, kot so: *den Ball, einen Ball, keinen Ball* in druge, ampak jih bomo uporabljali v ustreznem kontekstu. Sčasoma jih bodo otroci ponotranjili in jih začeli uporabljati tudi sami. Seveda pri CLIL-u jezikovnih napak eksplicitno ne popravljamo, poskrbimo pa za to, da jih tudi učitelji ne delajo. Jezikovno dobro izobraženi in spretni učitelji so dobri praktiki CLIL-a, če seveda spoznajo metodo in jo znajo uporabljati. Sposobni so izvajati tudi daljše učne enote in poskrbeti, da učencem ne bo dolgčas.

V Jezikovnem inkubatorju otroci brez problema preživijo čas med 17h in 19h uro.

S tem smo spet prišli na začetek našega zapisa. V Jezikovnem inkubatorju otroci brez problema preživijo čas med 17h in 19h uro. Kako je to možno?

Otroci so nad delavnicami navdušeni

Zanimive vsebine, zanimiv način dela

V Jezikovnem inkubatorju so po dveh urah delavnic vse štiri učiteljice utrujene in včasih tudi zadihane, a zadovoljne in dobre volje. Otroci so po koncu delavnic malo manj utrujeni, so pa tudi zadovoljni in dobre volje. Zgodilo se je že, da kar ne bi šli domov. Nekatere od deklic niso hotele sleči vrečk za smeti, ki so jih imele oblečene kot zaščito pri poskusih z vodo. Med tednom otroci sprašujejo starše, kdaj bodo spet lahko prišli v inkubator. Vse to se sliši kot samohvala, ampak je res tako. Otroci so nad delavnicami navdušeni, ker (a) pouka nemščine, ki ga imajo v šolah, ne marajo preveč, (b) k delavnicam pridejo, ker se jim teme zdijo zanimive, (c) ker jim je všeč način, kako se učijo nemščino.

Pouka v šoli ne marajo, kot so nam povedali, zaradi tega, ker se učijo posamezne besede, ker je nemir v razredu, ker prepogosto pojejo, barvajo in se igrajo nekaj istih iger. Teme, ki se pojavljajo pri učenju nemščine v šolah, se pogosto prekrivajo s temami pri angleščini, vezane so na minimalno znanje jezika, čeprav so otroci dovolj stari za intelektualne izzive na višjih kognitivnih ravneh. Torej kognitivno ne predstavljajo izziva za otroke in njihovi starosti včasih tudi niso primerne.

Čarobnost CLIL-a je v življenjskosti tém in drugačnosti.

Čarobnost CLIL-a je ravno v življenjskosti tém in drugačnosti. Pri CLIL-u na stopnji zadnjega triletja osnovne šole in v srednji šoli učenci pogosto rečejo, da jim je všeč, ker »zdaj gre zares«. Otroci, ki jih poučujemo v Jezikovnem inkubatorju, tega mogoče še ne zmorejo izraziti na tak način, kljub temu pa so čarobnost CLIL-a začutili.

Literatura

- Lipavic Oštir, A., Jazbec, S. (2009). Vzajemno delovanje različnih dejavnikov pri uvajanju CLIL-a v šolski sistem v Sloveniji. *Pedagoška obzorja*, 1. 24, št. 3-4. 104-118.
- Lipavic Oštir, A., Jazbec, S. (2010). Pot v večjezičnost – zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole. Ljubljana: Zavod za šolstvo. <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnostclil.pdf>.
- Jazbec, Saša et al. (2010). Pot v večjezičnost – zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole. Zgledi CLIL-a. Ljubljana: Zavod za šolstvo. <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnostclil.pdf>.